

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Sultan Hamid II van Pontianak en de federale staatsvorming van Indonesië: een politieke biografie van Max Alkadrie (1913-1978)
Paijens, K.M.

Citation

Paijens, K. M. (2025, October 7). *Sultan Hamid II van Pontianak en de federale staatsvorming van Indonesië: een politieke biografie van Max Alkadrie (1913-1978)*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/4266684>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4266684>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Namen en schrijfwijze

Voor de beschrijving van het koloniale verleden van Indonesië zijn velerlei spellingsvormen gebruikt, soms zelfs in dezelfde periode, zoals Batavia/Jakarta.

Voor topografische namen (landen, steden, dorpen) is in dit proefschrift als richtlijn de moderne Indonesische spelling aangehouden, dus Linggajati in plaats van Linggadjati, Aceh en geen Atjeh, Bandung en niet Bandoeng, Yogyakarta in plaats van Jogjakarta of Dogja, etc. Soms is hier om historische redenen vanaf geweken. Noord-, Oost-, Zuid-, West- zijn meestal in het Nederlands vertaald. Als namen geheel veranderd zijn, is dat aangegeven tussen haakjes of met een /, zoals bij Batavia/Jakarta of Sulawesi (was Celebes). Een uitzondering vormt Borneo/Kalimantan. Voor het huidige Kalimantan Barat is voor de periode tot mei 1947 West-Borneo aanhouden, omdat deze door het Nederlandse bestuur gecreëerde bestuursseenheid waar sultan Hamid werd geboren en in oktober 1945 zelfbestuurder werd, destijds zo werd genoemd (voluit Residentie der Westerafdeeling Borneo). Ook noemde Hamid het gebied zelf West-Borneo. Vanaf het moment dat de residentie in mei 1947 werd omgevormd tot een federaal gewest en het bestuur (met vertegenwoordigers uit diverse etnische groepen) bepaalde dat het de naam Daerah Istimewa Kalimantan Barat (bijzondere gewest West-Kalimantan) kreeg, wordt in deze biografie DIKB of West-Kalimantan gebruikt.

Voor persoonsnamen is de spelling aangehouden die de persoon zelf gebruikte, zoals: Soekarno (niet Sukarno), Roem (niet Rum). De hoofdpersoon van deze politieke biografie wordt als Hamid geboren en zo genoemd totdat hij als jong kind de naam 'Max' aanneemt. Zijn leven lang blijft Max zijn roepnaam. Vanaf zijn sultansinstallatie in oktober 1945 wordt hij aangeduid met 'Hamid' om zijn politieke rol te benadrukken.

Illustratieverantwoording

- Omslag Sultan Hamid II van Pontianak, ca. 1945-1949. Herkomst onbekend.
- 1 Fotograaf Nagaishi. Collectie Wereldmuseum Amsterdam, inv.nr. TM-FV-0096-4788
- 2 Collectie UBL, KITLV, inv.nr. 6371
- 3 Privécollectie A. Kater
- 4 Privécollectie A. Kater
- 5 Privécollectie A. Kater
- 6 Privécollectie A. Kater
- 7 Herkomst onbekend. Mogelijk is de foto tijdens de Hoge Veluweconferentie in april 1946 gemaakt door Charles Breijer van Anefo [zie zijn andere foto's van de HVC in Fotoarchief Anefo, NA, 2.24.01.09]
- 8 Fotograaf Willem van de Poll. Collectie NA, 2.24.14.02, bestandsdeel 254-2316
- 9 Collectie Wereldmuseum Amsterdam, inv.nr. 10000220
- 10 Collectie UBL, KITLV, inv.nr. 157733
- 11 Oevaang Oeray later als gouverneur van West-Kalimantan. Bron: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Governor_of_West_Kalimantan_J.C_Oevaang_Oeray.jpg
- 12 Collectie UBL, KITLV, inv.nr. 157722
- 13 Prent: Collectie NIOD, beeldnr. 184793. *De Tijd*: Collectie KB.
- 14 Collectie NA, 2.24.05.02, bestanddeelnummer 141-1035
- 15 Collectie UBL, KITLV, inv.nr. 56853
- 16 Bron: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Republik_Indonesia_Serikat_BI.PNG
- 17 Uit: *Het Parool*, jrg. 7 (08-09-1947) nr. 813, 1. Collectie KB
- 18 Uit: *De Volkskrant*, jrg. 25 (19-09-1947) nr. 6936, 1. Collectie KB
- 19 Foto Anefo. Fotograaf onbekend. Collectie NA, 2.24.01.09, bestandsdeel 902-3595
- 20 Uit: *Het Dagblad*, jrg. 3 (24-04-1948) nr. 164, 1. Collectie UBL
- 21 Fotograaf Willem van de Poll. Privécollectie A. Kater
- 22 Tekenaar Opland. Gepubliceerd in *De Volkskrant* (18-02-1949). Collectie IISG, no. BG C18/229
- 23 Uit: *Indische courant voor Nederland*, jrg. 2 (06-08-1949) no. 9. Collectie KB. Foto Ipphos
- 24 Uit: *Het nieuwsblad voor Sumatra*, jrg. 2 (23-07-1949) nr. 319, 1. Collectie KB, c 937
- 25 Uit: *Indische courant voor Nederland*, jrg. 2 (13-08-1949) nr. 11, 1. Collectie KB
- 26 Uit: *De Volkskrant*, jrg. 27 (18-08-1949) nr. 7518, 1. Collectie KB
- 27 Uit: *Het Parool*, jrg. 9 (23-08-1949), nr. 1417, 1. Collectie KB
- 28 Collectie Wereldmuseum Amsterdam, inv.nr. 10018600
- 29 Uit: *De Volkskrant*, jrg. 27 (01-09-1949) nr. 7530, 1. Collectie KB
- 30 Uit: *De Volkskrant*, jrg. 27 (19-09-1949) nr. 7545, 3. Collectie KB
- 31 Collectie Museum Bronbeek, inv.nr. 2005_10_27-1-3_1
- 32 Tekenaar Opland. Gepubliceerd in *de Volkskrant* (05-11-1949). Collectie IISG, no. BG C18/255
- 33 Uit: *Algemeen Handelsblad*, jrg. 122 (03-11-1949) nr. 40015, 3. Collectie KB
- 34 Tekenaar Eppo Doeve. Gepubliceerd in *Elseviers Weekblad* (05-11-1949). Collectie IISG, no. BG D79/631
- 35 Uit: *Het Parool*, jrg. 9 (03-11-1949) nr. 1479, 1. Collectie KB
- 36 Uit: *'t Nieuws voor Kampen*, jrg. 160 (29-12-1949) nr. 305, 1. Collectie Stadsarchief Kampen
- 37 Foto Anefo. Fotograaf Joop van Bilsen. Collectie NA, 2.24.01.09, bestandsdeel 903-7680
- 38 Foto RVD, fotograaf Marius Meijboom. Collectie NA, 2.24.26, bestandsdeel 006-1005
- 39 BBC Indonesia. Bron: https://www.bbc.com/indonesia/majalah/2015/06/150610_majalah_perancang_garuda
- 40 BBC Indonesia. Bron: https://www.bbc.com/indonesia/majalah/2015/06/150610_majalah_perancang_garuda
- 41 Bron: <https://umsu.ac.id/berita/lambang-garuda-pancasila-arti-dan-makna/>
- 42 BBC Indonesia. Bron: https://www.bbc.com/indonesia/majalah/2015/06/150610_majalah_perancang_garuda
- 43 Uit: *Trouw*, jrg. 25 (30-12-1966) nr. 6643, 3. Collectie KB.

Bibliografie

Archieven en collecties

Koninklijk Huisarchief, Den Haag

Archief prins Bernhard, A53-VIIC-52

Nationaal Archief, Den Haag

Archief van het Kabinet der Koningin 1946-1975 (1985), 2.02.20

Archief Ministerie van Buitenlandse Zaken: Code-archief 1945-1954, 2.05.117

Archief Ministerie van Koloniën, 1814-1849, 2.10.01

Archief van het Ministerie van Koloniën: Supplement, (1664) 1826-1952, 2.10.03

Archief Algemene Secretarie van de Nederlands-Indische Regering en de daarbij Gedeponeerde archieven 1944-1950, 2.10.14

Archief Procureur-Generaal bij het Hoogerechtshof van Nederlands-Indië, 2.10.17

Archief Ministerie van Koloniën: Rapportage Indonesië 1945-1950, 2.10.29

Archief Ministerie van Koloniën. Memories van Overgave, 2.10.39

Archief Commissariaat voor Indische Zaken, 2.10.49

Archief Ministerie van Koloniën: Stichting Administratie Indonesische Pensioenen, Stamboekgegevens KNIL-militairen, ca.1852-1951, 2.10.50.02

Archief Inventaris van het Archief SIAP, Stamboekgegevens KNIL-militairen met Japanse interneringskaarten, 1942-1996, 2.10.50.03

Archief van de Marine en Leger Inlichtingendienst, de Netherlands Forces Intelligence Service (NEFIS) en de Centrale Militaire Inlichtingendienst (CMI) in Nederlands-Indië, 2.10.62

Collectie archieven Strijdkrachten in Nederlands-Indië (1938-1939) 1941-1957 [1960], 2.13.132

Archief Commandant Zeemacht Nederlands-Indië, 2.13.72

Archief Ministerie van Defensie: Strijdkrachten in Nederlands-Indië, 2.13.132

Collectie Bronnenpublicatie Nederlands-Indonesische betrekkingen 1945-1950, 2.20.72

Archief van J.C. Baron Baud [1789-1859] en aanverwanten, (1585) 1804-1985, 2.21.007.58

Archief dr. L.J.M. Beel, 111, 2.21.017

Collectie 249 P.J. Koets [1901-1995], 1920-1982, 2.21.100

Collectie 176 H.J. van Mook, 2.21.123

Archief dr. J.H. van Roijen, 1940-1989, 2.21.183.70

Collectie 547 A.H. Böhm, 1945-1989, 2.21.205.09

Archief mr. A.J. Vleer 1932-1955, 2.21.216

Collectie 251 Ch.O. van der Plas, 2.21.266

Archief van Hamid Alkadrie en Dina Alkadrie-van Delden, 2.21.470

Fotocollectie Algemeen Nederlands Fotopersbureau (ANEFO), 2.24.01.09

Fotocollectie Elsevier Binnenland, 2.24.05.02

Fotocollectie Van de Poll, 2.24.14.02

Fotocollectie RVD/Koninklijk Huis, 2.24.26

Universitaire Bibliotheken Leiden

Catalogue of Malay and Minangkabau manuscripts in the library of Leiden University and other collections in the Netherlands Vol. 1, Wieringa, E. P., Lijster-Streef, J. de, & Witkam, J. J. (1998)

Collectie van het secretariaat van de Bijeenkomst voor Federaal Overleg (BFO) gedurende de Ronde Tafel Conferentie (RTC), KITLV H 1074

KITLV Collectie Tichelman, H 814-708

Diverse Indonesische kranten

Privécollectie M.N. Alkadrie [deze stukken bevinden zich inmiddels in het Nationaal Archief, zie: NA, 2.21.470]

Privécollectie Angelique Kater

Privécollectie Familie Schulte Nordholt

Websites en digitale bronnen

Academia.edu, een online platform voor onderzoekers: academia.edu
Australian War Memorial: awm.gov.au/collection
BBC Indonesia: bbc.com/indonesia
Cornell University, Ithaca, New York: ecommons.cornell.edu
De Groene Amsterdammer: groene.nl
De militaire spectator. Maandblad. Officieel orgaan van het ministerie van Oorlog en van het Koninklijk Nederlandsch-Indische Leger. Alle afleveringen (1832-heden) zijn digitaal raadpleegbaar op: militairespectator.nl/artikelen-archief
Delpher. Gedigitaliseerde Nederlandstalige kranten en ANP-berichten (zie ook bij 'Kranten'):
delpher.nl/nl/kranten
Foreign Relations of the United States (FRUS). Stukken van het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken:
uwdc.library.wisc.edu/collections/FRUS/
Fotocollecties Nationaal Archief, Den Haag: nationaalarchief.nl/onderzoeken/fotocollectie
Historici.nl, digitaal platform: historici.nl
Huygens Instituut: resources.huygens.knaw.nl/
Infoperaturan, digitaal portaal voor wettelijke voorschriften van de Indonesische overheid: infoperaturan.id/
International Military Tribunal for the Far East (IMTFE), meer bekend als de 'Tokio War Crimes Trial' (duurde van 29-04-1946 tot en met 12-11-1948): imtfe.law.virginia.edu/
Japanse interneringskampen. Informatie hierover op:
indischekamparchieven.nl/
japanseburgerkampen.nl/
Kipling Society: kiplingsociety.co.uk/poems_eastwest.htm
Kompas.com. Jernih Melihat Dunia, Indonesische nieuwssite: kompas.com/
Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde (KITLV): kitlv.nl
Methodist Church in Singapore: methodist.org.sg
De militaire spectator. Alle afleveringen van 1832 tot heden raadpleegbaar op:
militairespectator.nl/artikelen-archief
Nationaal Archief, Den Haag: nationaalarchief.nl
Nederlandse Omroep Stichting (NOS): nos.nl
Nederlands parlement: parlement.com
Noord-Hollands Archief: nha.courant.nu
Officiële bescheiden betreffende de Nederlands-Indonesische betrekkingen, 1945-1950 (NIB). Gedigitaliseerde versie van de bronnenpublicatie van Wal, S.L. van der, P.J. Drooglever en M.J.B. Schouten (red.) (1971-1996). Martinus Nijhoff, 's-Gravenhage: resources.huygens.knaw.nl/retroboeken/nib
Onafhankelijkheid, dekolonisatie, geweld en oorlog in Indonesië, 1945-1950. Onderzoeksproject (2019-2022), uitgevoerd door Nederlandse en Indonesische onderzoekers van het Instituut voor Oorlogs-, Holocaust en genocidestudies (NIOD), het Koninklijk Instituut voor Land-, Taal- en Volkenkunde (KITLV), het Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH) en de Indonesische Universitas Gadjja Mada (UGM, Yogyakarta): ind45-50.org/index.php/
Open archieven: openarch.nl
Singapore Government: reresources.nlb.gov.sg/newspapers/Digitised
Stichting Indische Documenten: s-i-d.nl
Trouw: trouw.nl

Kranten en tijdschriften

De meeste hier geraadpleegde kranten zijn digitaal raadpleegbaar op: <https://www.delpher.nl/nl/kranten>.
De meeste van deze kranten behoren tot de collectie van de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag, tenzij anders aangegeven.
De andere collecties zijn: CODA Apeldoorn, Gemeente Archief Rotterdam, Koninklijk Instituut voor de Tropen (KIT, Amsterdam), NIOD Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies Amsterdam, Noord-Hollands Archief, Tresoar. De Indonesische kranten komen meest uit de collectie van de Universiteitsbibliotheek Leiden en zijn aldaar in te zien bij de Dienst Bijzondere Collecties.

Nederlands-Indië & Indonesië

Antara
Algemeen Handelsblad voor Nederlandsch-Indië
Algemeen Indisch Dagblad
Bataviaasch Nieuwsblad
Berita Indonesia
De Indische Courant
De Locomotief: Samarangsch handels- en advertentie-blad
De militaire spectator
Gatra
Het Dagblad: uitgave van de Nederlandsche Dagbladpers te Batavia
Het Nieuws van den Dag voor Nederlandsch-Indië
Java-Bode: nieuws, handels- en advertentieblad voor Nederlandsch-Indië
Merdeka. Suara Rakjat Republik Indonesia
Ra'jat
Soerabaijasch Handelsblad
Staatsblad van Nederlandsch-Indië
The Voice of Indonesia
Waspada-Suara Kesatuan Indonesia

Nederland

Algemeen Handelsblad
ANP-nieuwsberichten
Arnhemsche Courant
Bredasche Courant
Dagblad de Grondwet
De Nieuwgier
De Maasbode
De Telegraaf
De Tijd: godsdienstig-staatkundig dagblad
De Tijd: dagblad voor Nederland
De Tijd: weekblad
De Volkskrant
De Waarheid
Delftsche courant
Friesch Dagblad: Christelijk Nationaal Dagblad
Gereformeerd gezinsblad
Haagsche courant
Het Binnenhof
Het Parool
Het vrije volk: democratisch-socialistisch dagblad
Indische Courant voor Nederland
Indonesië-Nederland. Maandelijks tijdschrift
Leeuwarder Courant
Limburgsch Dagblad
Nieuwe Apeldoornsche Courant
Nieuwe Courant
Nieuwsblad van het Noorden
Nieuwsdagblad van het Zuiden
Overijssels Dagblad
Provinciale Drentsche en Asser Courant
Provinciale Geldersche en Nijmeegsche Courant
Provinciale Overijsselsche en Zwolsche courant
't Nieuws voor Kampen
Telex

Trouw
IJmuider Courant

Overig

Dagblad Amigoe di Curaçao
The Straits Times (Singapore)
The Singapore Free Press

Beeld & geluid

Collectie Beeld & Geluid, Hilversum (gedigitaliseerd):
Audio-archief van Radio Nederland Wereldomroep.
Weekjournaal van Polygoon Hollands Nieuws
Indonesia Merdeka, deel 1, (1976). Documentaire van Roelof Kiers, VPRO (121 min).
Universitaire Bibliotheken Leiden
Hangelbroek, J.J. en Zijlmans, G.C. (1985). *Interviews met J.J. Hangelbroek*. s.n.

Literatuur

Abdullah, Taufik (2009), *Indonesia. Towards Democracy*. ISEAS, Singapore.
Abdullah, Taufik en A.B. Lopian (red.) (2012), *Indonesia dalam arus sejarah*, vol. 1-9. Ichtiar Baru van Hoeve, Jakarta: Vol. 5, *Masa pergerakan kebangsaan* en vol. 6, *Perang dan revolusi*.
Abushouk, Ahmed Ibrahim en Hassan Ahmed Ibrahim (2009), *The Hadrami Diaspora in Southeast Asia. Identity Maintenance or Assimilation?* Leiden/Boston.
Adams, Cindy (1965), *Sukarno. An Autobiography as Told to Cindy Adams*. Bobbs-Merrill, Indianapolis.
Al Chaidar, Z.S. (2000), *Federation or Disintegration*. Madani Press.
Alers, H.J.H. (1956), *Om een rode of een groene merdeka; 10 jaren binnenlandse politiek Indonesië 1943-1953*. Vulkaan, Eindhoven.
Amrith, Sunil S. (2011), *Migration and diaspora in modern Asia*. Cambridge University Press, Cambridge.
Anak Agung, Gde Agung (1980), *'Renville' als keerpunt in de Nederlands-Indonesische onderhandelingen*. A.W. Sijthoff, Alphen aan den Rijn.
Anak Agung, Gde Agung (1986), Federalisme en Regionalisme, in: Goor, J. van (red.), *The Indonesian Revolution: Papers of the Conference Held in Utrecht, 17-20 June 1986*. *Utrechtse historische cahiers* 7, 201-222.
Anak Agung, Gde Agung (1996), *From the Formation of the State of East Indonesia towards the Establishment of the United States of Indonesia*. Yayasan Obor Indonesia, Jakarta.
Anderson, B.R.O. (1972), *Java in a Time of Revolution: Occupation and Resistance, 1944-1946*. Cornell University Press. Ithaca.
Anderson, B.R.O. (2006; 1^e druk 1990), A Time of Darkness and a Time of Light: Transposition in Early Indonesian Nationalist Thought, in: *Language and Power. Exploring Political Cultures in Indonesia*. Equinox Publishing, Jakarta, 248-249.
Bank, Jan (1983), *Katholieken en de Indonesische revolutie*. Proefschrift. Amboboeken, Baarn.
Beets, G. en C. Huisman (2002), De demografische geschiedenis van de Indische Nederlanders. *NiDi-rapport no. 64*. Den Haag.
Bent, M. van der (2022), *Van Rij en Stam: Rapporten van de Commissie van onderzoek naar beweerde excessen gepleegd door Nederlandse militairen in Indonesië, 1949-1954*. Amsterdam University Press, Amsterdam.
Berg, L.W.C. van den (1901), De Mohammedaansche Vorsten in Nederlandsch-Indië, in: *Bijdragen tot de taal-, land- en volkenkunde*, vol. 53, nr. 1, 19.
Berge, Tom van den (2014), *H.J. van Mook, 1894-1965. Een vrij en gelukkig Indonesië*. Thoth, Bussum.
Bertrand, J. (2007), Indonesia's quasi-federalist approach: Accommodation amid strong integrationist tendencies, in: *I.CON*, vol. 5 (4), 576-605. Oxford.
Beus, J.G. de (1987), *Het laatste jaar van Nederlands-Indië: van de zwaardhouw der tweede politionele actie tot de handtekening onder de soevereiniteitsoverdracht*. Donker, Rotterdam.
Bhakti, Ikrar Nusa, I. Gayatri, Riza Sihbudi e.a. (2002), *Kontroversi negara federal: Mencari bentuk negara ideal Indonesia masa depan*. Mizan, Bandung.
Bhakti, Ikrar Nusa, I. Gayatri e.a. (2002), *Unitary State versus Federal State: Searching for an Ideal form of the Future Indonesian State*. National Democratic Institute for International Affairs, & Lembaga Ilmu Pengetahuan Indonesia, Bandung.

- Blom, Onno (2017), *Het litteken van de dood. Een biografie van Jan Wolkers*. De Bezige Bij, Amsterdam.
- Böhm, A.H. (1986), *West Borneo 1940 - Kalimantan Barat 1950*. H. Gianotten, Tilburg.
- Bongenaar, K.E.M. (2005), *De ontwikkeling van het zelfbesturend landschap in Nederlandsch-Indië, 1855-1942*. Walberg Pers, Zutphen.
- Bouma, Tjalling (2020), *Naar een federaal Indonesië. De geschiedenis van de totstandkoming van de Republiek der Verenigde Staten van Indonesië en de bijdrage van de federale Indonesische nationalisten aan de Indonesische onafhankelijkheid, 1917-1949*. Verloren, Hilversum.
- Bouman, B. (1995), *Van Driekleur tot Rood-wit. De Indonesische officieren uit het KNIL 1900-1950*. Sectie Militaire Geschiedenis, 's-Gravenhage.
- Brocades Zaalberg, Thijs, Luttkhuis, Bart, *Empire's Violent End: Comparing Dutch, British and French Wars of Decolonization, 1945-1962*. (Leiden University funder, 2022) Cornell University Press, Ithaca.
- Bunnik, Claartje (2020), *Een onmogelijke missie: Jaap Hangelbroek, bestuursambtenaar in de nadagen van Nederlands-Indië*. Verloren, Hilversum.
- Burgers, Herman (2010), *De garoeda en de ooievaar. Indonesië van kolonie tot nationale staat*. KITLV Uitgeverij, Leiden.
- Cadetten Almanak 1934* (Jubileumnummer), 1934-'35 en 1935-'36. Koninklijke Militaire Academie, uitgave van het corps cadetten, Breda.
- Chambert-Loir, Henri (1994), Some aspects of Islamic justice in the sultanate of Pontianak, c. 1880, in: *Indonesia Circle*, no. 63, 137.
- Chauvel, Richard (1997), Tarred with the Dutch brush: the fate of federalism in Indonesia, in: P.J. Drooglever en M.J.B. Schouten, *De leeuw en de banteng: Bijdragen aan het congres over de Nederlands-Indonesische betrekkingen, 1945-1950, gehouden in Den Haag van 27-29 maart 1996*. Instituut voor Nederlandse Geschiedenis, Den Haag, 201-219.
- Cribb, Robert (1994), *The Late Colonial State in Indonesia. Political and Economic Foundations of the Netherlands Indies 1880-1942*. KITLV Press, Leiden.
- Cribb, Robert (2001), Genocide in Indonesia, 1965-1966, in: *Journal of Genocide Research*, vol 3, no. 2, 219-239.
- Cribb, Robert (2002), Unresolved problems in the Indonesian Killings of 1965-1966, in: *Asian Survey*, vol. 42, no. 4, 550-563.
- Daalder, Hans (2004), *Willem Drees, 1886-1988. Vier jaren nachtmerrie. De Indonesische kwestie 1945-1949*. Balans, Amsterdam.
- Dimiyati, Muhammad (1951), *Sedjarah perjuangan Indonesia*. Widjaya, Djakarta.
- Dimiyati, Anshari, Nur Iskandedr en Turiman Fachturrahman Nur (2013), *Sultan Hamid II. Sang Perancang Lambang Negara "Elang Rajawali - Garuda Pancasila"*. Top Indonesia, Pontianak.
- Dingemans, Frans (1988), *Hamid II Alkadrie, Sultan van Pontianak. Zijn rol tijdens de Indonesische revolutie, 1945-1950*. Doctoraalscriptie, Rijksuniversiteit Utrecht.
- Djajadiningrat, Idrus Nasir (1958), *The Beginnings of the Indonesian-Dutch Negotiations and the Hoge Veluwe Talks*. Southeast Asia Program Department of Far Eastern Studies, Cornell University, New York.
- Doel, H.W. van den (2001), *Afscheid van Indië. De val van het Nederlandse imperium in Azië*. Prometheus, Amsterdam.
- Doorn, J.A.A. van en W.J. Hendrix (1970), *Ontsporing van geweld. Over het Nederlands-Indonesisch conflict*. Walburg Pers, Zutphen.
- Drooglever, P.J. en M.J.B. Schouten (1997), *De leeuw en de banteng: Bijdragen aan het congres over de Nederlands-Indonesische betrekkingen, 1945-1950, gehouden in Den Haag van 27-29 maart 1996*. Instituut voor Nederlandse Geschiedenis, Den Haag.
- Excessennota* (1995), *Nota betreffende het archiefonderzoek naar de gegevens omtrent excessen in Indonesië begaan door Nederlandse militairen in de periode 1945-1950*. Sdu Uitgeverij, Den Haag. (Publicatie van de oorspronkelijke nota uit 1969).
- Fasseur, C. (1992), Hoeksteen en struikelblok. Rasonderscheid en overheidsbeleid in Nederlands-Indië, in: *Tijdschrift voor geschiedenis*, 105 (2) 218-242.
- Finkelstein, L. S. (1951), The Indonesian Federal Problem. IN: *Pacific Affairs*, 24 (3) 284-295.
- Finestone, Jeffrey en Shaharil Talib (2002), *The Royal Families of South-East Asia*. Shahrinda, Maleisië.
- Foulcher, Keith (2000), Sumpah Pemuda. The Making and Meaning of a Symbol of Indonesian Nationhood, in: *Asian Studies Review*, 24:3, 390.
- Frakking, Roel (2017), Gathered on the Point of a Bayonet: the Negara Pasundan and the Colonial Defence of Indonesia, 1946-50, *The International History Review*, 39:1, 30-47.
- Furnivall, J.S. (2010; 1e druk 1939), *Netherlands India. A Study of plural economy*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Gase, R. (1986), *Beel in Batavia. Van contact tot conflict. Verwickelingen rond de Indonesische kwestie in 1948*. In den Toren, Baarn.
- Gerssen, P., 'De KMA' en 'KNIL Weermachtnummer', *Actueel Wereldnieuws*, 1936, 27.

- Giebels, Lambert (1999), *Soekarno: Nederlandsch onderdaan, 1901-1950*. Bert Bakker, Amsterdam.
- Giebels, Lambert (2001), *Soekarno. President. Een biografie 1950-1970*. Bert Bakker, Amsterdam.
- Groen, P.M.H. (1991), *Marsroutes en dwaalsporen. Het Nederlands militair-strategisch beleid in Indonesië, 1945-1950*. De Bataafsche Leeuw, Amsterdam.
- Groen, P.M.H., en W. Klinkert (2003), *Studeren in uniform: 175 jaar Koninklijke Militaire Academie 1828-2003*. Sdu Uitgevers, Den Haag.
- Goor, J. van (red.) (1986), The Indonesian revolution: Papers of the conference held in Utrecht, 17-20 June 1986, in: *Utrechtse historische cahiers* 7.
- Goudoever, W.A. van (1946), *Malino maakt historie: een overzichtelijke bewerking van notulen en tekstuele redevoeringen ter Conferentie van Malino 15-25 Juli 1946*. RVD, Batavia.
- Guruh, S. (2000), *Menimbang otonomi vs federal*. Bandung.
- Harwell, Emily (2000), *The Un-natural History of Culture: Ethnicity, Tradition and Territorial Conflicts in West Kalimantan Indonesia, 1800-1997*, ProQuest Dissertations Publishing.
- Hatta, M. (1981), *Mohammad Hatta. Indonesian Patriot. Memoirs* (ed. C. Penders). Gunung Agung, Singapore.
- Heinich, Nathalie (2019), *Wat onze identiteit niet is*. Prometheus, Amsterdam.
- Heijden, Chris van der (2013), Oogjes dicht en snaveltjes toe, in: *De Groene Amsterdammer* (27-02-2013), nr. 9.
- Heijden, Chris van der (2019), Een mentale dekolonisatie, in: *De Groene Amsterdammer* (09-01-2019), nr. 1-2.
- Henley, David (2004, febr.), Conflict, Justice and the Stranger-king Indigenous Roots of Colonial Rule in Indonesia and Elsewhere, in: *Modern Asian Studies*, vol. 38, no. 1, 130-132.
- Hoek, Anne-Lot en Ewout van der Kleij (2020), De prijs van de onafhankelijkheid, in: *De Groene Amsterdammer*, jrg. (19-08-2020) nr. 34 (digitaal z.p.).
- Hoek, Anne-Lot (2021), *De strijd om Bali. Imperialisme, verzet en onafhankelijkheid 1846-1950*. De Bezige Bij, Amsterdam.
- Heshusius, C.A. (1990), De wording van het KNIL, in: Meel, P. van, *Gedenkschrift Koninklijk Nederlands-Indisch Leger, 1830-1950*. Stabelan, Dordrecht.
- Houben, Vincent (1996), *Van kolonie tot eenheidsstaat. Indonesië in de negentiende en twintigste eeuw*. Rijksuniversiteit Leiden, Leiden.
- Hunger, F.W.T. (1928), *Federatieve staatsbouw: een vraagstuk voor Nederlandsch-Indië*. Proefschrift, Rijksuniversiteit Leiden. H.J. Paris, Amsterdam.
- Indonesië-Nederland* (sept. 1947) no. 7, 7-8. Noordhoff-Kolff Batavia/Den Haag.
- Irwin, Graham (1955). *Nineteenth-Century Borneo*. Verhandelingen KITLV, vol. 15. Martinus Nijhoff, 's-Gravenhage.
- Jaquet, L. (1952), The Indonesian Federal Problem Reconsidered, *Pacific Affairs*, 25 (2), 170-175.
- Jaquet, L. (1982), *Minister Stikker en de soevereiniteitsoverdracht aan Indonesië. Nederland op de tweesprong tussen Azië en het Westen*. Nijhoff, 's-Gravenhage.
- Jong, J.J.P de (1988), *Diplomatie of strijd. Het Nederlands beleid tegenover de Indonesische Revolutie 1945-1947. Boom, Amsterdam-Meppel*.
- Jong, J.J.P. de (2015), *De terugtocht. Nederland en de dekolonisatie van Indonesië*. Boom, Amsterdam.
- Jong, L. de (1984-1986), *Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog*. Deel 11a, 11b, 11c: *Nederlands-Indië*. Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage.
- Jong, L. de (1988), *Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog*. Deel 12: *Epiloog*. SDU, 's-Gravenhage.
- Jonge, B.C. de en S.L. van der Wal (1968), *Herinneringen van Jhr. Mr. B.C. de Jonge, met brieven uit zijn nalatenschap*. Historisch Genootschap, Utrecht, 402-403.
- Jonge, Huub de (1993), Discord and Solidarity Among the Arabs in the Netherlands East Indies, 1900-1942, in: *Indonesia. The East Indies and the Dutch*, no. 55 (april), 73-90.
- Jonge, Huub de en Nico Kaptein (2002), *Transcending Borders. Arabs, Politics, Trade and Islam in Southeast Asia*, Leiden.
- Jonge, Huub de (2011), Selective accomodation: The Hadramis in Indonesia during World War II and the struggle for independence, in: *Comparative studies of South Asia, Africa and the Middle East*, vol.31, no. 2, 343-354.
- Jonkman, J.A. (1977), *Nederland en Indonesië beide vrij. Gezien vanuit het Nederlands Parlement. Memoires van mr. J.A. Jonkman*. Van Gorcum, Assen/Amsterdam.
- Kadt, J. de (1949), *De Indonesische tragedie. Het treurspel der gemiste kansen. Van Oorschot, Amsterdam*.
- Kahin, Audrey (red.) (1985), *Regional Dynamics of the Indonesian Revolution: Unity from Diversity*. University of Hawaii Press, Honolulu.
- Kahin, George McT. (1984), In Memoriam: Mohamad Roem (1908-1983), in: *Indonesia*, vol. 037. Cornell University Southeast Asia Program, Ithaca, New York, 135-138.
- Kahin, G.Mc.T. (2003; 1e druk 1952), *Nationalism and revolution in Indonesia*. Cornell University Press, Ithaca.
- Kathirithamby-Wells, Jeyamalar (5-7 juni 2006), Stranger-kinsmen as stranger-kings in eighteenth- and nineteenth-century

- Perak, Siak and Pontianak, in: *Southeast Asia and Elsewhere*. KITLV, Leiden.
- Kattenburg, Paul M. (1949), *The Indonesian Question in world politics, August 1945 - January 1948*. Proefschrift, Yale University.
- Keesings *Historisch Archief*. Keesing, Amsterdam.
- Kemmerling, J.C.K. (1936), 'De organisatie en uitrusting van het KNIL', in: 'KNIL Weermachtnummer', thema-aflevering van *Actueel Wereldnieuws*, 8-9.
- Kielstra, E.B. (1916), *West-Borneo*. Bohn, Haarlem.
- King, Victor T. (1982), Southeast Asia and the Concept of Ethnicity, in: *Southeast Asian Journal of Social Science*, vol. 10, no. 1, 1-6
- King, Victor T. (1993), Europeans and Borneo: From Early Trade to Independence, in: *The Peoples of Borneo*. Oxford, 135-165.
- King, Victor T. (1993), *The Peoples of Borneo*, uit de serie *The Peoples of South-East Asia and the Pacific*. Blackwell, Oxford.
- Klinken, G. van (2002), Indonesia's New Ethnic Elites, in Schulte Nordholt, Henk en Irwan Abdullah (red.), *Indonesia in search of transition*. Pustaka Pelajar, Yogyakarta, 67-105.
- Klinken, G. van (2004), Dayak Ethnogenesis and Conservative Politics in Indonesia's Outer Islands, in Schulte Nordholt, Henk en Hanneman Samuel (red.), *Indonesia in Transition; Rethinking 'Civil Society', 'Region' and 'Crisis'*. Pustaks Pelajar, Yogyakarta, 107-128.
- Klinkert, W. (2003), Standvastig in roerige tijden 1890-1939 in: P.M.H. Groen en W. Klinkert, *Studeren in uniform: 175 jaar Koninklijke Academie 1828-2003*. Sdu Uitgevers, Den Haag.
- Kronik: Documentasi Sekitar 'Perkara Sultan Hamid II'*, no. 10. Kementerian Penerangan Bagian Dokumentasi, Jakarta.
- Kusuma Sumantri, Iwa (1966-1969), *Sedjarah revolusi Indonesia*. Deel I-III, Grafica, Jakarta.
- Legge, J.D. (1973), *Sukarno, a Political Biography*. Penguin Books, Harmondsworth.
- Leksana, Grace (2019), Remembering the Indonesian Genocide, 53 Years Later. *Bijdragen tot de taal-, land- en volkenkunde / Journal of the Humanities and Social Sciences of Southeast Asia*, 175 (1), 67-79
- Leur, J.C. van (1934), *Eenige beschouwingen betreffende den ouden Aziatischen handel*. Proefschrift, Universiteit Leiden.
- Leur, J.C. van (1983; 1e druk 1955), *Indonesian Trade and Society. Essays in Asian Social and Economic History*. KITLV, Leiden.
- Liem, Suzanne, Dekolonisatie Indonesië: Hadji Agus Salim, in: *Trouw*, jrg. 77 (31-07-2020).
- Limpach, R.P. (2016), *De brandende kampongs van Generaal Spoor*. Boom, Amsterdam.
- Logli, Chiara (2015), *Bhinneka tunggal ika (Unity in Diversity): Nationalism, Ethnicity, and Religion in Indonesian Higher Education*. Proefschrift, University of Hawaii.
- Maekawa, Kaori en Paul Kratoska (2002), The Pontianak Incidents and the Ethnic Chinese in Wartime Western Borneo, in: *Southeast Asian Minorities in the Wartime Japanese Empire*, 153-169.
- Mandal, Sumit K. (2018), *Becoming Arab: Creole Histories and Modern Identity in the Malay World*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Manders, Charles (1994, 15 april), Pontianak. Een sultansgeslacht van Arabische origine, in: *Moesson. Onafhankelijk Indische Tijdschrift*, jrg. 38, nr. 10, 16-17.
- Maslow, Abraham (1943), A Theory of Human Motivation, in: *Psychological Review*, 50 (4), 370-396.
- Mathijsen, Marita, Dit is waar de wetenschappelijke biografie aan moet voldoen, in: *NRC*, jrg. 48 (17-11-2017) no. 42, O&D 7.
- McDonald, Lachie (1947), The Cockpit of S.E. Asia, in: *The Singapore Free Press* (1510-1947) 4.
- McDonald, Lachie (1998), *Bylines. Memoirs of a War Correspondent*. Kangaroo Press, East Roseville, Australië.
- Memmi, Albert (1957), *Portrait du colonisé: précédé du Portrait du colonisateur*. Ed. Buchet, Parijs (Engelse vertaling: *The Colonizer and the colonized*, 1965. Orion Press, New York).
- Memmi, Albert (1982), *Le racisme: description, définition, traitement*. Gallimard, Paris (Engelse vertaling: *Racism* (2000). Minneapolis, University of Minnesota Press).
- Mighael Feener, R. (2004), Hybridity and the "Hadhrami Diaspora" in the Indian Ocean Muslim networks, in: *A.J.S.S.*, 32-3, 353-372.
- Molen, Ella van der (2002), *De mooiste Indonesische mythen en sagen. Uitgeverij Verba, Hoevelaken*.
- Monfries, John (2015), *A Prince in a Republic. The Life of Sultan Hamengku Buwono IX of Yogyakarta*. Institute of Southeast Asian Studies, Singapore.
- Mononutu, Arnold (1981), *Potret Seorang Patriot*, Jakarta.
- Mook, H. van (1949), *Indonesië, Nederland en de wereld*. De Bezige Bij, Amsterdam.
- Moor, J.A. de (1999), *Westerling's oorlog. Indonesië 1945-1950. De geschiedenis van de commando's en parachutisten in Nederlands-Indië 1945-1950*. Balans, Amsterdam.
- Moor, J.A. de (2011), *Generaal Spoor. Triomfen tragiek van een legercommandant*. Boom, Amsterdam.
- Mrázek, R. (1994), *Sjahir. Politics and Exile in Indonesia*. Southeast Asia Program Publications, Ithaca.
- Nasution, A.H. (1977-1979), *Sekitar perang kemerdekaan Indonesia*. Elf delen, Ankasa, Bandung.

- Oetama, J. (1999), *Federalisme untuk Indonesia*. Jakarta.
- Ooi Keat Gin (2013), *Post-war Borneo, 1945-1950: Nationalism, Empire and State-building*. Routledge, Londen/New York.
- Peh Swee Kian, Andrew (2009), *Of Merchants and Missions: A Historical Study of the Impact of British Colonialism on American Methodism in Singapore from 1885 to 1910*. Proefschrift, Faculty of Asbury Theological Seminary Wilmore, Kentucky.
- Pembaruan, S. (2000), *Otonomi atau federalisme: Dampaknya terhadap perekonomian*. Jakarta.
- Petrus, Mahendra (2015), *Sejarah yang hilang*, PT. Kanisius, Yogyakarta.
- Pierskalla, J.H. (2016), Splitting the Difference? The Politics of District Creation in Indonesia, in *Comparative Politics*, vol. 48 (2), 249-268.
- Pluvier, J.M. (1970), *De Indonesische revolutie*. J.H. Gottmer, Haarlem.
- Pluvier, J.M. (1978), *Indonesië: kolonialisme, onafhankelijkheid, neo-kolonialisme*. Sunschift 131, Nijmegen.
- Poeze, H. en H. Schulte Nordholt (2022), *Merdeka. De strijd om de Indonesische onafhankelijkheid en de ongewisse opkomst van de Republiek, 1945-1950*. Walburg Pers, Zutphen.
- Poorten, ltn-kol H. ter (1936), 'De taak van het KNIL', in: 'KNIL Weermachtnummer', thema-aflevering van *Actueel Wereldnieuws*, 1.
- Post, P., Horton, W. Bradley., & Kwartanada, D. (2010), in *The Encyclopedia of Indonesia in the Pacific War*. Brill, Leiden.
- Proces peristiwa Sultan Hamid II (1955)*, samengesteld door Persadja (Persatuan Djaksa-Djaksa seluruh Indonesia). Penerbit Jakarta.
- Protschky, Susie (2011), Race, Class, and Gender: Debates over the Character of Social Hierarchies in the Netherlands Indies, circa 1600-1942, in: *Bijdragen tot de taal-, land- en volkenkunde / Journal of the Humanities and Social Sciences of Southeast Asia*, 167 (4), 543-556.
- Protschky, Susie (2019), *Photographic Subjects: Monarchy and Visual Culture in Colonial Indonesia. Studies in Imperialisme*. Manchester University Press, Manchester.
- Putro, Widhi Setyo (2018), *Konferensi Inter-Indonesia tahun 1949: Wujud konsensus nasional antara Republik Indonesia dengan Bijeenkomst voor Federaal Overleg*. Arsip Nasional, Jakarta.
- Raliby, Osman (red.) (1953), *Documenta historica. Sedjarah dokumenter dari pertumbuhan dan perjuanguan Republik Indonesia*. Pusataka Bulan Bintang, Djakarta.
- Ranken, E.A. (1989), De niet-Europese bijdrage tot de economische ontwikkeling van West-Borneo, 1900-1940, in: Clemens, A.H.P. Clemens en J.Th. Lindblad, *Het belang van de Buitengewesten. Economische expansie en koloniale staatsvorming in de Buitengewesten van Nederlands-Indië, 1870-1942*. NEHA, Amsterdam, 194-205.
- Reid, A.J.S. (1974), *The Indonesian national revolution 1945-1950*. Longman, Hawthorn.
- Reid, A.J.S. (1986), The revolution in regional perspective, in: Goor, J. van (red.), *The Indonesian Revolution: Papers of the conference held in Utrecht, 17-20 June 1986. Utrechtse historische cahiers 7*, 183-199.
- Reid, A.J.S. (2007), Indonesia's Post-revolutionary Aversion to Federalism, in: Baogang He, *Federalism in Asia*, 144-164. Cheltenham.
- Reid, A.J.S. (2011), Why not federalism, in: *To nation by revolution: Indonesia in the 20th century*, 208-228. Singapore.
- Renders, Hans (2006), De biografische methode, in: Gerrit Voerman en Dirk Jan Wolffram [ed.], *Kossmann Instituut. Benaderingen van de geschiedenis van politiek*, Kossmann Instituut, Rijksuniversiteit Groningen, 39-42.
- Ricklefs, M.C. (1993), *A History of Modern Indonesia since c. 1300*. The Macmillan Press LTD, Basingstoke.
- Robinson, Geoffrey B. (2018), *The Killing Season: A History of the Indonesian Massacres, 1965-66*. Princeton University Press, Princeton.
- Sartono Kartodirdjo, Aloysius (1967), *Kolonialisme dan nasionalisme di Indonesia abad XI*. Fakultas Sastra dan Kebudayaan Universitas Gajah Mada, Yogyakarta.
- Sartono Kartodirdjo (red.) (1975-1977), *Sejarah nasional Indonesia*. Zes delen, Departemen Pendidikan dan Kebudayaan, Jakarta.
- Scagliola, Stef. (1996), *Taboe en doofpot: de houding van regering en historici ten aanzien van de Nederlandse oorlogsmisdaden in Indonesië 1945-1950*. Doctoraalscriptie, Erasmus Universiteit Rotterdam.
- Scagliola, Stef, (2002), *Last van de oorlog: de Nederlandse oorlogsmisdaden in Indonesië en hun verwerking*. Proefschrift, Erasmus Universiteit Rotterdam. Balans. Amsterdam.
- Schaik, Arthur van (1996), *Malang. Beeld van een stad*. Asia Maior, Purmerend.
- Schiller, Arthur Abraham (1955), *The Formation of Federal Indonesia, 1945-1949*. W. van Hoeve, Den Haag.
- Schulte Nordholt, H. (2004), *De-colonising Indonesian Historiography*. Working Paper no. 6, 2004. Centre for East and South-East Asian Studies, Lund University, Lund.
- Simatupang, T.B. (1985), *Het laatste jaar van de Indonesische vrijheidsstrijd, 1948-1949. Een authentiek verslag door de voormalige chef-staf van de Indonesische strijdkrachten*. Kok, Kampen.

- Sjahrir, Soetan (1945). *Onze Strijd*. Vrij Nederland, Amsterdam.
- Sjamsuddin, Helius en Hj. Enok Maryani (2008), *Kalimantan dalam masa revolusi Indonesia (Tarik-ulur Antara unitarisme dan federalisme) 1945-1950*. Fakultas Pendidikan Ilmu Pengetahuan Social, Universitas Pendidikan Indonesia.
- Smit, C. (1952), *De Indonesische quaestie. De wordingsgeschiedenis der soevereiniteitsoverdracht*. Brill, Leiden.
- Smit, C. (1962), *De liquidatie van een imperium: Nederland en Indonesië*. De Arbeiderspers, Amsterdam.
- Smit, C. (1970), Het dagboek van Schermerhorn: Geheim verslag van prof.dr.ir. W. Schermerhorn als voorzitter der commissie-generaal voor Nederlands-Indië, 20 september 1946-7 oktober 1947. Tweedelig. Wolters-Noordhoff, Groningen.
- Somers Heidhues, Mary (1998), The First Two Sultans of Pontianak, in: *Archipel: études interdisciplinaires sur le monde*, 56, 273-294.
- Stutje, K. (2016), *Behind the Banner of Unity: Nationalism and Anticolonialism among Indonesian Students in Europe, 1917-1931*. Proefschrift, Universiteit van Amsterdam.
- Tanasaldy, Taufiq (2012), *Regime Change and Ethnic Politics in Indonesia: Dayak Politics of West Kalimantan*, vol. 278. KITLV Press, Leiden.
- Teeuw, A. (1996), *Indonesisch-Nederlands woordenboek*. KITLV, Leiden.
- Teitler, G. en P.M.H. Groen (1987), *De politionele acties*. De Bataafsche Leeuw, Amsterdam.
- Tirtoprodjo, Susanto (1962), *Sedjarah revolusi nasional Indonesia. Tahapan revolusi bersendjata 1945-1950*. Pembangunan, Djakarta.
- Van Reybrouck, David (2020), *Revolusi. Indonesië en het ontstaan van de moderne wereld*. De Bezige Bij, Amsterdam.
- Vinsensus (2015), *Sultan Hamid II Berwajah ganda dalam karier politiknya di Indonesia*. Universitas Sanata Dharma, Yogyakarta.
- Virdianti, Puput, Proses penetapan Garuda Pacasila sebagai lambang negara Indonesia, tahun 1949-1951, in: *Avatara, e-Journal Pendidikan Sejarah*, vol. 2 (juni 2014) no. 2, 59-72.
- Vlasblom, Dirk (2019), *Papoea. Een geschiedenis*. Sidestone Press, Leiden.
- Wal, S.L. van der, P.J. Drooglever en M.J.B. Schouten (red.) (1971-1996), *Officiële bescheiden betreffende de Nederlands-Indonesische betrekkingen, 1945-1950*. Martinus Nijhoff, 's-Gravenhage.
- Wassing-Visser, Rita (1995), *Koninklijke geschenken uit Indonesië. Historische banden met het Huis Oranje-Nassau (1600-1938)*. Stichting Historische Verzamelingen van het Huis Oranje-Nassau, Den Haag / Waanders, Zwolle.
- Wehl, David (1948), *The birth of Indonesia*. Allen And Unwin, Londen.
- Wertheim, W.F. (1955), Changes in Indonesia's Social Stratification, in: *Pacific Affairs*, vol.28, no.1, 41-52.
- Wertheim, W.F. (1956), *Indonesian Society in Transition: a Study of Social Change*. Van Hoeve, Den Haag/Bandung.
- Wertheim, W.F. (1978), *Indonesië: van vorstenrijk tot neo-kolonie*. Boom, Meppel/Amsterdam.
- Winardi, Uji Nugroho (2000), *Ethnic Tension, Alliance and Clientelism: The Political Development of West-Borneo, 1895-1950*. MA-thesis, Universiteit Leiden.
- Wolf, Charles (1948), *The Indonesian Story. The Birth, Growth and Structure of the Indonesian Republic*. John Day, New York.
- Yamin, Muhammad (1959), *Naskah Persiapan Undang-Undang Dasar 1945*. Jajasan Prapantja, Jakarta.
- Yong Mun Cheong (1982), *H.J. van Mook and the Indonesian Independence. A Study of his Role in Dutch-Indonesian Relations, 1945-1948*. Martinus Nijhoff, Den Haag.
- Zaenuddin Hudi Prasojo (2017), Social Change and the Contributions of the Tionghoa, Dayak and Melayu (*Tidayu*) in West Kalimantan, in King, V.T., Zawawi Ibrahim en Hassan, N.H. (red.) (2017). *Borneo studies in History, Society and Culture*. Springer, Singapore, 435-436.
- Zwitser, H.L. en C.A. Heshusius (1977), *Het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger, 1830-1950*. Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage.

Dankwoord

Na het schrijven van een proefschrift lijkt het schrijven van een dankwoord een peulenschil, maar is het mogelijk om iedereen die afgelopen jaren zo belangrijk was in een paar woorden voldoende te bedanken? Mijn promotietraject voelde als een lange en vaak solitaire reis. Gaandeweg werd mijn wereld groter door alle kennis en inzichten die ik opdeed en door de mensen die ik op mijn weg vond. Tegelijkertijd werd mijn wereld steeds kleiner doordat ik mij steeds meer op mijzelf aangewezen voelde en het proefschrift en Max een steeds grotere plaats in mijn hoofd en leven innamen. Het traject was stressvol en soms frustrerend en eenzaam. Niet omdat ik er alleen voor stond, maar doordat je als promovendus continu beoordeeld wordt, ook door jezelf. Als biograaf voelde ik mij verantwoordelijk om Max/Hamid in al zijn facetten zo goed mogelijk te kenschetsen en recht te doen aan wie hij was en wat hij deed. Een promotietraject is op inhoudelijk en persoonlijk vlak ook zeer verrijkend en geeft veel plezier en voldoening. Het is magisch als feiten samenvallen tot een nieuw inzicht en het lukt om dat goed op te schrijven. Daarom wil ik iedereen die mij afgelopen jaren steunde, inspireerde, uitdaagde om het proefschrift beter te maken, mij moed insprak en geduldig bleef informeren hoe het ervoor stond uit de grond van mijn hart bedanken. Immers, als promovendus heb je behalve moed, tijd en vertrouwen ook de liefde en het begrip van je naasten en de betrokkenheid, wijsheid en kritische commentaren van je promotoren nodig. En die heb ik volop gekregen.

Onmeetbare dank aan mijn promotoren: Marieke Bloembergen, Henk Schulte Nordholt en Tom van den Berge. Jullie wijsheid, interesse, uitdagende vragen en kritische blik hebben mijn denken en schrijven op een fundamentele manier verrijkt en dit proefschrift mede gemaakt tot wat het is. Jullie bemoedigende woorden en de koffie en taartjes waren belangrijk om met vertrouwen en plezier door te blijven gaan.

Voor de ondersteuning en financiering van dit promotieproject waren het KITLV en het Instituut voor Geschiedenis van de Universiteit Leiden van grote waarde, waarvoor grote dank aan Gert Oostindie, Peter Meel en Inge Ligtvoet. De warmte, interesse, inspiratie, wijze woorden, het plezier en de wereldwijde blik van alle (oud-) collega's op het KITLV waren zeer verrijkend en neem ik voor altijd mee. Bovenal veel dank aan Lennie voor haar steun, wijsheid en betrokkenheid. Speciale dank aan Adriaan voor het juridische advies. En dank Alison, David, Diana, Ellen, Esther, Francio, Fridus, Gerry, Grace, Hoko, Ireen, Kathy, Marlana, Roel, Rosa, Rosemarijn, Sanne, Sikko, Simone, Stacey, Taufiq, Tibusay, Tom H., Ward, Yayah, Yogi. Special thanks to Rudolf Mrázek and to intern Afi.

Bijzondere dank natuurlijk aan de familie Alkadrie. Te beginnen met Angélique Kater, zonder wie ik nooit aan dit hele project was begonnen en deze biografie er niet zou zijn. Dank voor jouw meeleven, documenten en foto's en hulp bij het leggen van contacten in Pontianak. Deze biografie is voor jou, Elian en Maurijn. Mijn verblijf in Indonesië in 2019 leverde unieke ervaringen en inzichten op. De familie Alkadrie heeft mij in Pontianak zeer hartelijk ontvangen, veel over sultan Hamid verteld en overall heengebracht dat aan hem herinnerde. Terima kasih banyak, Sultan Melvin, Fuji, Donny, Iqbal, Abduhrahman dan Abubakar, atas segala sesuatu yang telah Anda lakukan untuk biografi Sultan Hamid dan saya. Dank ook aan Anda Mulder voor de vriendelijke ontvangst en het delen van documenten en foto's uit de nalatenschap van haar wijlen echtgenoot Max Alkadrie, de zoon van Hamid.

Veel dank aan alle vrienden voor de liefdevolle opvang voor Igoné: Kim en Dan, Anne, Daan, Charlotte en Remon, Mirella en Marioline. Dank ook alle vrienden en burens voor jullie belangstelling en aanmoedigingen, met speciale dank aan Anouk, Dyana, Eky, Esther, Kim, Maya, Renée en Silke.

Dank aan de leden en betrokkenen van de Haagse Adviescommissie koloniaal- en slavernijverleden voor de saamhorigheid en inzichten die jullie mij gaven: Amanda, Diana, Diantha, Didi, Jaswina, Joan, Julia, Levi, Lilian, Natasja en Steven. Dank alle medewerkers van de archieven en collecties voor de hulp en de auteurs op wiens schouders ik kon staan. Dank aan Marc Lohnstein van Museum Bronbeek voor zijn adviezen over KNIL-uniformen.

Tot slot wil ik mijn familie bedanken. Vooral voor mijn gezin drukte mijn promotietraject een groot stempel op ons leven. Toch gaven jullie mij de ruimte en tijd om verder te gaan. Daarom eindeloos veel dank lieve Rogier voor jouw vertrouwen, geduld, redactionele adviezen en onze gesprekken. Jij bent mijn steun en toeverlaat. En eeuwige dank lieve August, Ophélie en Igoné voor jullie geduld en afleiding. Speciale dank lieve ouders Giel en Mira, en schoonouders Sjef en Ria, voor jullie liefdevolle interesse, aanmoedigingen en zorg voor de kinderen. En dank lieve Marieke en Rogier, Sanna en Sacha voor jullie betrokkenheid en enthousiasme.

Curriculum Vitae

Katja Paijens is als historicus gespecialiseerd in de koloniale geschiedenis en dekolonisatie van Indonesië en foto's als historische bron. Zij behaalde haar master Economische en Sociale Geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam in 2002 met haar scriptie *De verbeelding van Indië. Foto's van Indonesiërs in Nederlandse tijdschriften, 1870-1910*. Naast deze studie behaalde Katja haar propedeuse voor de Lerarenopleiding Geschiedenis aan de Hogeschool van Amsterdam (1995) en studeerde zij in 1999 via het Europese uitwisselingsprogramma Socrates Economic and Social History aan de University of Wales in Swansea. Ook volgde Katja de opleiding Handboekbinden aan het Grafisch Lyceum Utrecht (2007-2008).

Op het gebied van (historische) fotografie is Katja vooral gevormd door haar stages bij het fotobureau van het Tropenmuseum (2000) en op de fotoredactie van de Volkskrant (2002-2003), en door haar werk voor de jaarlijkse wedstrijd en tentoonstelling bij World Press Photo (1996-2004) (alle in Amsterdam), haar werk bij de (koloniale) fotocollecties van het Tropenmuseum (2002-2003), het Indisch Wetenschappelijk Instituut (2004-2005, Den Haag), de Bijzondere Collecties van de Universiteitsbibliotheek in Leiden (2015-2017) en als assistent-conservator in Museum Bronbeek (2005-2014, Arnhem). Ook volgde zij de master Photographic Studies aan de Universiteit Leiden (2003-2004). Katja's publicaties betreffen meest artikelen over koloniale geschiedenis en historische objecten en foto's van het koloniale verleden van Indonesië.

Sinds 2018 was Katja voor haar onderzoek over sultan Hamid II van Pontianak (1913-1978) en zijn betekenis voor de federale staatsvorming van Indonesië als promovendus verbonden aan het Instituut voor Geschiedenis van de Universiteit Leiden en het Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde (KITLV, Leiden). In 2022-2023 werkte zij daarnaast als assistent-conservator bij de Bijzondere Collecties van de Universiteitsbibliotheek Leiden. Vanaf maart 2025 is Katja wetenschappelijk medewerker aan het Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH) in Den Haag. Daarnaast is zij sinds 2023 lid van de Adviescommissie Koloniaal- en Slavernijverleden voor de gemeente Den Haag.